

Asia: VN/7020/2024

Lausuntopyyntö tekoäly- ja tekijänoikeuspienryhmien loppuraporteista

1. Täydentäviä huomioita pienryhmien laatimiin loppuraportteihin

Onko pienryhmä I: Tekoäly luovassa työssä loppuraportin sisältöön täydennettävää oman toimialasi osalta?

Täydentäisimme kappaletta 2.2 (tekijänoikeusjärjestöt) seuraavilla huomioilla:

Kollektiivihallinnointijärjestö edustaa suurta määrää oikeudenhaltijoita ja on kyvykäs toimimaan ratkaisevassa roolissa tekoälyyn liittyvien oikeuksien hallinnoinnissa ja tekoälyn lisensoinnissa. Hyödyntämällä kollektiivihallinnointijärjestöjen asiantuntemusta ja infrastruktuuria voidaan varmistaa oikeudenmukainen ja kestävä kehys tekoälylisensoinnille. Kollektiivihallinnointi turvaa oikeuksien tehokkaan saatavuuden: tekoälytoimija voi saada kattavan lisenssin yhden sopimuksen kautta. Kollektiivihallinnointi mahdollistaa lisäksi korvausten oikeudenmukaisen ja tasapuolisen maksamisen oikeudenhaltijoille.

Onko pienryhmä 2: Teknologia loppuraportin sisältöön täydennettävää oman toimialasi osalta?

-

Onko pienryhmä 3: Oikeudelliset kysymykset loppuraportin sisältöön täydennettävää oman toimialasi osalta?

Nähdäksemme alla olevat asiat on vielä huomioitava:

TDM. Raportissa keskitytään voimakkaasti tekstin- ja tiedonlouhintaan ja katsomme, että aiheeseen on syytä kiinnittää huomiota. Tietyissä tilanteissa on mahdollista, että tekstin- ja tiedonlouhintapoikkeusta sovelletaan myös tekoälyyn. On kuitenkin korostettava, että tekstin- ja tiedonlouhintapoikkeusta ei voida hyödyntää generatiivisten tekoälymallien tarjoamisessa. DSM-direktiivin rajoitussäännöstä ei ole laadittu tekoälyn kouluttamista varten eikä sitä voida ulottaa generatiivisen tekoälyn koko ketjuun koulutusvaiheesta tekoälypalvelun yleisölle saattamiseen tai palvelun kaupallistamiseen. Jos kuitenkin katsottaisiin, että tekstin- ja tiedonlouhintapoikkeus koskee generatiivisten tekoälymallien kouluttamista, oikeudenhaltijoilla on lain mukaan oikeus

pidättää tekstin- ja tiedonlouhintaoikeudet, kunhan oikeudenpidätys on tehty koneluettavassa muodossa. Erilaisia oikeudenpidätyskeinoja onkin ansiokkaasti lueteltu raportissa; mm. oikeudenhaltijoita edustavien tekijänoikeusjärjestöjen oikeudenpidätykset verkkosivuillaan on katsottava riittäväksi suojattuja teoksia koskevaksi oikeudenpidätykseksi.

ENNAKKOLUVAN TARVE JA LISENSOINTI. Teosten käyttö edellyttää lähtökohtaisesti ennakkolupaa, ja tekstin- ja tiedonlouhinnan sijaan on keskityttävä erilaisiin lisensointimahdollisuuksiin. Generatiiviset tekoälypalvelut on veloitettava aktiiviseen yhteistyöhön oikeudenhaltijoiden ja niitä edustavien järjestöjen kanssa lisenssin hankkimiseksi, kun suojattuja teoksia käytetään niiden tekoälymallien koulutusdatan lähteenä, ja myös jotta voidaan teknisesti estää lisensioimattomien teosten käyttö mallin koulutuksessa.

OIKEUDENHALTIJOILLE KOHTUULLINEN KORVAUS LISENSOINNIN KAUTTA. Kuten raportissa jo todetaan mm. musiikin tekijöiden ja kustantajien kohdalla, oikeudenhaltijoille on maksettava kohtuullinen korvaus oikeudenhaltijoiden teosten hyödyntämisestä. Tekoälyn arvoketjussa hyödytään oikeudenhaltijan luovan työn tuloksista ja teosten tekemiseen käyttämistä investoinneista monessa portaassa aina koulutuskäytöstä generatiivisten tekoälypalveluiden tuottamiseen ja tekoälysisällön hyödyntämiseen. Jotta voidaan välttää vääristynyt kilpailutilanne ja ihmisen tekemän musiikkisisällön oikeudeton hyödyntäminen, tekoälymusiikin käyttö radiossa, televisiossa, suoratoistopalveluissa ja vastaavissa ei voi vähentää velvollisuutta tekijänoikeuskorvausten maksamiseen.

AVOIMUUS. Selkeät ja riittävät tiedot tekoälyn koulutusaineistosta ovat välttämättömiä oikeudenhaltijoille, jotta nämä voivat tehdä lisenssisopimukset tekijänoikeudella suojattujen sisältöjensä käytöstä ja saada siitä korvauksen. Läpinäkyvyysvelvoitteet on ulotettava koko tekoälyn arvoketjuun, jotta teosten oikeudenhaltijat voivat valvoa ja toteuttaa perusoikeuksiaan omaisuutensa suojasta ja tekijänoikeuksista.

RIITTÄVÄT OIKEUSSUOJAKEINOT, MYÖS KANSALLISESTI. Tekoälyasetuksen mukaan läpinäkyvyysvaatimukset ulottuvat myös EU:n ulkopuolella oleviin toimijoihin, joiden palveluita on saatavilla EU:ssa. On varmistettava kansallisesti Suomessa, että myös kansallisia toimeenpanoa koskevia säännöksiä (mm. pääsy todisteisiin, turvaamistoimet, vahingonkorvausvaatimukset) voidaan soveltaa EU:n ulkopuolisiin tekoälytoimijoihin, joiden palveluita on saatavilla EU:ssa vastaavasti kuin EU-toimijoihin (riippumatta siitä missä tekoälypalvelun kouluttaminen on tapahtunut). Oikeudenhaltijoilla ei ole käytännössä mahdollisuuksia selvittää, mitä aineistoa tekoälyn kouluttamiseen on käytetty. Siten on mm. tarpeen asettaa oletus, että tekoälymallin koulutukseen on käytetty kaikkia teoksia, joita tekoälytoimijan nimeämissä koulutuslähteissä on saatavilla, ellei tekoäly-yhtiö pysty esittämään, ettei tiettyjä teoksia ole käytetty tekoälyn kouluttamiseen. Lisäksi näyttötaakka siitä, että koulutuksessa on käytetty laillisia lähteitä, on oltava sovelluksen tai palvelun kehittäjällä.

2.1 TOIMENPITEET

1. Kannatatko esitettyjä toimenpiteitä?

Kannatamme lähtökohtaisesti esitettyjä toimenpiteitä.

2. Onko jokin toimenpide mielestäsi toista tärkeämpi?

Yllä mainituista toimenpiteistä kannattaa mielestämme keskittyä erityisesti seuraaviin:

1. Sopimus- ja muihin lisenssimahdollisuuksien selvittämiseen; aktiivinen lisensointi on oleellinen osa kestäväää ja toimivaa tekoälymarkkinaa, ja siihen liittyy myös eri lisensointimallien perusteellinen arviointi. Katsomme, että ensisijainen ratkaisu on lisensointi suoraan oikeudenhaltijatahojen tai niitä edustavien järjestöjen kanssa. Lisensointi kollektiivihallinnon toimesta on tehokas ja skaalautuva tapa oikeuksien hankkimiseen. Sopimuslisensointi voi mahdollisesti toimia tekoälylisensoinnissa erityyppisten teosten osalta täydentävänä ratkaisuna ja siten kannatamme asian tarkempaa selvittämistä.

2. Yhteistyöhön tekoälytoimiston kanssa; on tärkeää, että OKM, TEM ja muut vastaavat viranomaiset EU:ssa ovat aktiivisesti yhteydessä tekoälytoimistoon ja varmistavat, että tekijänoikeuksia kunnioitetaan. Tekoälytoimistolla ei välttämättä ole riittävästi tekijänoikeusosaamista ja resursseja käytössään, jotta se pystyy tunnistamaan ja huomioimaan tekijänoikeuteen liittyvät kysymykset riittävällä tavalla. Tekoälytoimisto julkaisi esimerkiksi hiljattain kolmannen luonnosversion generatiivista tekoälyä koskevista käytännesäännöistä. Kehitys on tekijöiden ja muiden oikeudenhaltijoiden kannalta mennyt edelleen heikompaan suuntaan ja luonnoksessa on useita tekijöiden ja muiden oikeudenhaltijoiden oikeuksien turvaamisen kannalta ongelmallisia kirjauksia. Olisi erittäin tärkeää, että OKM olisi TEM:n kanssa aktiivisesti yhteydessä tekoälytoimistoon tässä asiassa ja korostaisi, että tämän muotoisilla käytännesäännöillä ei voida varmistaa tavoitteen mukaista EU:n tekijänoikeuslakien noudattamista.

3. Generatiivisen tekoälyn koulutusmateriaalia koskevaan raportointivelvollisuuksiin; kuten yllä mainittiin, oikeudenhaltijoilla ei ole käytännössä mahdollisuuksia selvittää, mitä aineistoa tekoälyn kouluttamiseen on käytetty. Siten on mm. tarpeen asettaa oletus, että tekoälymallin koulutukseen on käytetty kaikkia teoksia, joita tekoälytoimijan nimeämissä koulutuslähteissä on saatavilla, ellei tekoäly-yhtiö pysty esittämään, ettei tiettyjä teoksia ole käytetty tekoälyn kouluttamiseen.

Lisäksi haluamme korostaa, että mikäli OKM käynnistää tekijänoikeusinfrastruktuurihankkeen, luovan alan tulee olla mukana hankkeessa. Hankkeen tarkoituksena ja tavoitteena tulee aina olla tukea lisensointia ja mahdollistaa koulutusdatan läpinäkyvyyttä sekä mahdollistaa oikeuksien pidättäminen koneluettavalla tavalla, jota myös teknologiayritykset sitoutuvat noudattamaan.

3. Millä tavalla katsot, että toimenpiteet tulisi toteuttaa?

Kommentoimme kohdassa 2. valittuja toimenpiteitä:

1. Lisensointia koskevat toimenpiteet: Kansallisessa lainsäädännössä on säädettävä tekoäly-yhtiöiden velvollisuuksista hankkia tarvittavat lisenssit oikeudenhaltijoilta suojattujen teosten käyttöön. Pelisääntöjen tms. suositusten laatiminen ei ole riittävää.

2. Yhteistyötä koskevat toimenpiteet: arvostamme, että OKM on tähänkin asti pyytänyt kommentteja tekoälytoimiston laatimista asiakirjoista ja oikeudenhaltijoita edustavat organisaatiot ovat toimittaneet OKM:lle omat kantansa mm. käytäntösääntöjen kolmannesta versiosta. Toivomme mahdollisimman avointa keskustelua OKM:n kanssa OKM:n tekoälytoimistolle toimitetuista kommenteista, esimerkiksi tekijänoikeusasioiden neuvottelukunnan kokouksissa.

3. Raportointivelvollisuus: Tekoäly-yhtiöillä on jo nyt kaikki tarvittavat tiedot raportointia varten. Laki tekijänoikeuden yhteishallinnoinnista velvoittaa jo nykyisellään toimittamaan lisensoinnin kannalta tarpeelliset tiedot kollektiivihallinnointiorganisaatiolle ja tämä koskee siten myös suojattuja teoksia käyttäviä tekoälytoimijoita. Lisäksi yllä mainittu oletus koulutukseen käytetystä sisällöstä on kirjattava selkeästi kansalliseen lainsäädäntöön.

2.2 KOULUTUS- JA TIEDOTUS

1. Kannatatko esitettyjä toimenpiteitä koulutukseen ja tiedotukseen liittyen?

Kannatamme esitettyjä toimenpiteitä.

2. Onko jokin ehdotettu teema mielestäsi toista tärkeämpi?

Ymmärryksen lisääminen ja kouluttaminen ovat olennaisia teemoja tekoällyn ja sitä koskevan lainsäädännön murrosvaiheessa ja myös pelisäännöstä/oppaasta voi olla hyötyä. On kuitenkin olennaista, että pelisäännöt/oppaat eivät ole ristiriidassa tekijänoikeuslain tai tekoälyasetuksen kanssa. Niissä on korostettava tekijänoikeuksien kunnioittamista ja ennakkoluvan hankkimista. Luova ala on tässä keskeisessä ja myös haavoittuvassa tilanteessa; kuten yllä todettiin, tekoällyn arvoketjussa hyödytään oikeudenhaltijan luovan työn tuloksista ja teosten tekemiseen käyttämistä investoinneista monessa portaassa aina koulutusikästä generatiivisten tekoälypalveluiden tuottamiseen ja tekoälysisällön hyödyntämiseen.

3. Millä tavalla katsot, että koulutus ja tiedotus tulisi toteuttaa?

Koulutuksia ja pelisääntöjä/oppaita on tarpeen suunnitella yhteistyössä oikeudenhaltijoiden ja niitä edustavien järjestöjen kanssa ja siten, että toteutuksessa on mukana substanssiosaamista luovan alan oikeudenhaltijoita edustavista järjestöistä, yhteishallinnointiorganisaatioista ja/tai TTVK ry:stä.

2.3 SELVITYKSET

1. Kannatatko esitettyjä aiheita selvittäväksi?

Kannatamme esitettyjä aiheita selvittäväksi, lukuun ottamatta kohtaa ”Mitä tekijänoikeudellisesti relevanttia tapahtuu tekoälymalleja kehitettäessä ja hyödynnettäessä”. Tätä aihetta koskeva oikeudellisia selvityksiä on jo käynnissä monissa EU-maissa. Lisäksi sekä EU-alueella että USA:ssa on käynnissä tätä aihepiiriä koskevia useita oikeudenkäyntejä, jotka tuottavat osaltaan vastauksia ko. kysymykseen. Nämä oikeustapaukset ovat käynnistyneet vasta OKM:n työryhmien työskentelyn

jälkeen. Emme katso em. syistä johtuen tarpeelliseksi käynnistää erillistä suomalaista aihetta koskevaa selvitystyötä.

2. Onko jokin selvityksen aihe mielestäsi toista tärkeämpi?

Edellä mainituista selvityksistä korostaisimme musiikin tekijöiden ja kustantajien näkökulmasta kaksi viimeistä:

1. Rahoitustarve: Luova ala on haavoittuvassa tilanteessa. CISACin tilaaman maailmanlaajuisen tutkimuksen mukaan tekoälyllä tuotetun musiikin ja audiovisuaalisen sisällön markkinat kasvavat nykyisestä 3 miljardista 64 miljardiin euroon vuoteen 2028 mennessä, ja musiikin tekijät taas menettävät 24 % ja av-alan tekijät 21 % tuloistaan vuoteen 2028 mennessä (<https://www.cisac.org/Newsroom/news-releases/global-economic-study-shows-human-creators-future-risk-generative-ai>). Käytännössä tämä tarkoittaisi yhteensä 22 miljardin euron menetyksiä seuraavan viiden vuoden aikana, joista 10 miljardia musiikista ja 12 miljardia audiovisuaalisista sisällöistä. On selvää, että tekoälyllä on vaikutuksia musiikin oikeudenhaltijoiden taloudelliseen asemaan. Tasapainoinen lisensointimarkkina on lähtökohtainen ratkaisu generatiivisen tekoälyn oikeudenhaltijoille tuomiin taloudellisiin haasteisiin, mutta koska lisensointimarkkina on vielä kehitteillä, on tarpeen selvittää tekoälyn kansallisia vaikutuksia ja niistä johtuvia rahoitustarpeita

2. Laadukkaiden datasettien kriteerit ja lisensointi tekoälyratkaisujen kehittämiseen: kuten yllä jo todettiin, lisensointi on erittäin keskeisessä asemassa tekoälymarkkinalla. Lisensointi on ensisijainen tapa varmistaa, että suojattujen teosten hyödyntäminen tekoälyympäristössä on EU:n tekijänoikeuslainsäädännön mukaista. Siihen liittyen katsomme, että olisi syytä selvittää lisää millä tavalla voitaisiin parantaa teoksiin liittyvän metadatan laatua ja täydentää sitä nimenomaan tekoälykäytöissä relevanteilla tiedoilla.

3. Millä tavalla katsot, että selvitykset tulisi toteuttaa?

Koska selvitykset liittyvät vahvasti luovaan alaan ja oikeudenhaltijoiden tulevaisuuteen, arvostamme ja odotamme avointa dialogia OKM:n kanssa aiheesta. Aiheesta voidaan keskustella tarkemmin esimerkiksi tekijänoikeuksien neuvottelukunnassa.

3. Lopuksi

Muita huomioita pienryhmien laatimiin loppuraportteihin ja niissä esitettyihin suosituksiin?

-

Kyntölä Jenni
Säveltäjäin Tekijänoikeustoimisto Teosto ry

Ekqvist Hanna
Säveltäjän Tekijänoikeustoimisto Teosto ry